

AMIRA KEIDAR

Het
meisje
uit het
Joodse
getto

Amira Keidar

Het meisje uit het Joodse getto

Uitgeverij Omniboek

Uitgeverij Omniboek
Postbus 13288, 3507 LG Utrecht
www.omniboek.nl

Copyright © 2011 Amira Keidar
Copyright Nederlandse vertaling © 2021, Uitgeverij Omniboek

Oorspronkelijke titel *Lalechka*
Vertaling Henk Hardeman
Omslagontwerp Studio Jan de Boer
Omslagbeeld Rachel met haar vader, Shedlitz, augustus 1942
ISBN 9789401917711
ISBN e-book 9789401917728
NUR 402

Alle rechten voorbehouden. *All rights reserved.*

Uitgeverij Omniboek vindt het belangrijk om op verantwoorde wijze met natuurlijke bronnen om te gaan. Bij de productie van dit boek is daarom gebruikgemaakt van papier waarvan het zeker is dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid.

Blijf op de hoogte van onze nieuwe boeken en schrijf u in voor de nieuwsbrief: www.omniboek.nl/nieuwsbrief

Proloog

Irena

De nacht van 24 op 25 augustus was warm. Verzegend. De lucht was benauwend en drukkend, zonder ook maar het geringste zuchtje wind. Ik was 27 en woonde met mijn moeder en mijn oudere broer Kazimir in Shedlitz (Siedlce), een kleurloos stadje zo'n 64 kilometer ten oosten van Warschau. Moeder en ik waren nu de enigen in het huis, omdat mijn broer met zijn vrouw en zoon naar het platteland was vertrokken, waar hij verbleef bij onze tante Felicia om te helpen op haar boerderij. Oom Valente, de man van Felicia, zat nog steeds in een Duits krijgsgevangenenkamp, en afgezien van een briefkaart ruim een jaar geleden, hadden we niets meer van hem gehoord.

Ik was slaperig, maar de gedachten bleven maar malen in mijn hoofd en hielden me uit de slaap waar ik zo naar verlangde. Het was vele maanden geleden dat ik voor het laatst een hele nacht lekker had doorgeslapen. Op straat was het heel erg stil. In tegenstelling tot de voorgaande dagen klonken er geen geweerschoten, geen denderende laarzen die tegen de muren weerkaatsten. Ook was er een einde gekomen aan de angstkreten van de afgelopen nachten uit de Joodse wijk.

Plotseling hoorde ik een klop op ons achterraam, zacht maar gedecideerd. Ik wist meteen wie het was.

Ik kende Zipora Jablon al sinds de eerste klas. Zij, Sophia en ik waren meteen goede vriendinnen geworden. 'Mijn ouders en mijn vrienden noemen me Zippa,' zei ze tegen ons. Vanaf die dag waren we onafscheidelijk. We brachten onze kinderjaren samen

door in Shedlitz en daarna gingen we naar dezelfde middelbare school. Zippa en ik schreven ons zelfs in voor dezelfde faculteit aan de universiteit van Warschau, maar zij was gedwongen nogal onverwachts te vertrekken. De oorlog haalde ons definitief uit elkaar; Zippa bleef aan de ene kant van het prikkeldraad en ik aan de andere.

Moeder en ik sprongen bijna tegelijkertijd uit bed en haastten ons naar de achterdeur. Zippa stond voor onze deur met in haar armen een slapend kindje, gewikkeld in een rafelige deken. Een paar maanden daarvoor had ik gehoord dat Zippa was bevallen van een meisje dat ze Rachel had genoemd. Maar ik had de baby nooit gezien. Omdat het getto het jaar ervoor volledig van de buitenwereld was afgesloten, mocht Zippa er niet uit en konden wij er niet in. Ondanks de drukkende warmte rilde Zippa over haar hele lichaam. ‘Kom binnen,’ zei ik, terwijl ik de straat afspeurde voordat ik de deur achter haar dichtdeed.

‘Lieve, lieve Zippa,’ zei mijn moeder, ‘ik heb dag en nacht op je gewacht. Ik wist dat je zou komen.’ Ze omhelsde haar en het kindje, dat diep in slaap bleef.

Zippa hoefde niets uit te leggen, we wisten waarom ze gekomen was. De afgelopen dagen deden in de stad gruwelijke geruchten de ronde over wat er zich afspeelde in het Joodse getto. Moeder raakte overstuur door die verhalen en vond ze moeilijk te geloven. ‘Ik begrijp niet dat ze dit laten gebeuren,’ zei ze een paar dagen voor Zippa’s komst tegen me. Verre echo’s van geweerschoten en angstige stemmen uit de richting van het getto klonken helemaal door tot in onze buurt. De geluiden van rennende soldaten en de voortdurende bewegingen van gemotoriseerde voertuigen konden dag en nacht worden gehoord in de straten van de stad.

‘Wij zijn niet degenen die dit laten gebeuren,’ zei ik. ‘Wat kunnen we tegen ze ondernemen?’ Ik verwachtte niet echt een antwoord.

‘We zijn een zwakke natie,’ zei ze peinzend, alsof ze het tegen zichzelf had. ‘Altijd laten we anderen ons leven bepalen. We

hebben nooit ons lot in eigen hand genomen.’

Tegenwoordig gaf mijn moeder niet alleen de Poolse natie de schuld. Hoewel ze een vrome katholiek was, bleef ze zich afvragen hoe de goede God de zaken zo kon laten verslechteren. Haar manier om hiermee om te gaan, was om dag en nacht te blijven bidden. Ik was daarentegen zo in de war en verontrust dat er nauwelijks iets uit mijn handen kwam. De hartverscheurende kreten die gedurende twee hele dagen uit het Joodse getto waren opgestegen, bleven nog lang daarna rondgalmen in mijn brein. We hadden geen betrouwbare informatie over wat er in het getto gebeurde en er was geen manier om erachter te komen. We hadden alleen maar geruchten. De hele stad was doordrongen van een atmosfeer van verschrikking en angst.

We gingen de keuken in, de enige plek in huis waar we een kleine petroleumlamp gebruikten. Moeder gebaarde dat ik de lamp nu niet moest aansteken. Het bleke licht van de maan scheen door het raam. Vanwege het brandstoftekort maakten we geen licht in de andere kamers, en in de winter verwarmden we ze ook niet. Overdag zaten we meestal in onze kleine keuken. Zippa's jurk zat vol scheuren, waardoor we konden zien hoe mager ze was geworden. Vermoeid plofte ze neer in een van de zware stoelen die mijn vader jaren geleden had gemaakt van kersenhout. Ook de eiken tafel waar die stoelen omheen stonden had hij zelf gemaakt. De laatste tijd voelden we zijn afwezigheid sterker dan ooit; hij overleed aan een ziekte voordat de oorlog uitbrak. Sinds mijn broer naar het dorp was verhuisd, regelden moeder en ik het eten en andere huishoudelijke benodigdheden. Hiervoor moesten we noodgedwongen uren in de rij staan. Het beklemmende gevoel van onzekerheid werd nog versterkt door het feit dat ons huishouden slechts uit vrouwen bestond.

Zippa wiegde het meisje in haar armen en heel even leek ze ver weg en verwijderd van alle gebeurtenissen. Ze vertelde ons niets over wat er gaande was op de plek waar ze zojuist vandaan kwam, maar dat hoefde ook niet. Haar grote ogen vertelden ons

meer dan haar mond ooit zou kunnen. Voorzichtig nam mijn moeder de kleine Rachel van haar over en de baby bleef vredig slapen ondanks de storm om haar heen. Zippa volgde Rachel met haar blik. Ze kon haar ogen niet van het slapende kind afhouden. Ik gaf Zippa een glas water en ze dronk het met grote slokken leeg. Ik gaf haar nog een glas en ging naast haar zitten. Ze nam mijn hand en we bleven zwijgen. Ik streelde haar haar, dat vroeger zo zacht als linnen was en nu stug en warrig. Ook haar weelderige jurken van vroeger waren spoorloos verdwenen. Ik wilde haar vragen naar haar ouders, naar Jacob, maar ik voelde dat ik haar antwoorden niet zou kunnen verdragen.

‘Ik moet weer terug,’ zei ze na een tijdje en ze stond op. Ze wist dat ze niet te lang bij ons kon blijven.

‘Blijf hier slapen,’ stelde mijn moeder voor. ‘Morgenochtend bedenken we wel iets.’

‘Morgen proberen we met Zosha te praten, zij weet vast wel iets,’ zei ik met een gebroken stem. Ik hoopte dat Sophia daadwerkelijk met een oplossing zou komen. Ik kon niet accepteren dat Zippa terugging naar het getto. Als ze dat deed, zouden we haar nooit meer kunnen helpen.

Zippa had de kracht niet om zich te verzetten. Toen mijn moeder de baby oppakte om haar naar bed te brengen, volgde Zippa het meisje met haar ogen tot ze de slaapkamer in verdween. Ik bracht Zippa naar de zolder, waar ik een schoon laken over een matras legde. Ze liet zich op het bed vallen. Ik bedekte haar met een dunne deken, ook al transpireerde haar hele lichaam.

De volgende ochtend kwam Sophia al heel vroeg langs. Ik weet niet hoe ze ontdekt had dat Zippa midden in de nacht bij ons was gekomen, maar het leek volkomen vanzelfsprekend dat onze Zosha precies zou komen opdagen wanneer we haar nodig hadden. Zippa sliep nog. Rachel had sinds hun komst geen kik gegeven. Het leek erop dat ze allebei vooral behoefte hadden gehad aan een goede nachtrust.

‘Zippa en Rachel kwamen vannacht,’ fluisterde ik tegen Sop-

hia. Ik was bang dat mijn woorden anders door vreemde oren werden gehoord. Ik liet haar Rachel zien; mijn moeder zat naast haar en streelde teder haar kleine lijfje.

‘Ik zal een schuilplaats voor ze zoeken,’ zei Sophia meteen. Ze was altijd praktisch en efficiënt, en ik wist dat ik ook nu op haar kon rekenen.

‘Prima,’ zei ik, ‘maar Rachel blijft hier.’

Toen ging ik naast Rachel liggen. ‘Rochele,’ fluisterde ik, ‘wat gaat er gebeuren?’ Ze ademde zwaar in haar slaap. Ik gaf een klopje op haar zwarte haar en probeerde mijn oren dicht te houden. Sophia zat in de keuken en vertelde mijn moeder wat ze wist over de omstandigheden in het Joodse getto. Ik kon er niet naar luisteren, maar flarden van haar woorden en zinnen bereikten me en klonken onbegrijpelijk. Ik raakte er totaal door in paniek. Als ik het had gekund, had ik voor Rachel gezongen, zodat niets van wat ik hoorde tot haar door zou dringen. Maar mijn keel zat dicht.

Tegen de middag werd Rachel wakker en begon meteen te krijsen van de honger. Mijn moeder gaf haar wat melk en maakte een bordje griesmeelpap. In tranen verorberde Rachel de pap, maar toen ze vol zat werd ze rustig en stopte met huilen. Het grootste deel van de dag was ze slaperig en bewoog ze zich traag en onbeholpen. Maar wanneer ze klaarwakker was, greep ze mijn hand en zette haar eerste stapjes terwijl ze me meetrok naar de keuken. Geef me te eten, smeekten haar grote ogen. Ik voerde haar pap en wat aardappel, en ze viel in slaap terwijl ze de melk dronk die ik voor haar had opgewarmd. Ik liep de trap op naar de zolder om Zippa haar eten te brengen. Ze bleef de hele dag in bed en vroeg me maar één keer om Rachel bij haar te brengen. Ik liet ze alleen en toen ik terugkwam, zag ik dat ze in elkaar verstrengeld op het matras lagen te slapen.

Sophia kwam pas in de avond weer terug, nadat ze de straten had afgestruind op zoek naar kleren en wat proviand voor Rachel. Met een hoop moeite had ze onderdak weten te vinden

voor Zippa. Nu zaten we met z'n drietjes op de zolder. Sophia en ik konden niets bedenken om Zippa mee te troosten of haar op te vrolijken. En toen Zosha zei: 'Ze zal in goede handen zijn,' begon Zippa verschrikkelijk te huilen en ik deed met haar mee. We wachtten tot zonsondergang, toen pakte ik wat eten en kleren in voor Zippa.

Tegen middernacht zei Sophia: 'We moeten gaan.' De nacht was donker en somber ondanks de bijna volle maan. Er brandde geen enkele straatlantaarn, er scheen geen licht door de ramen van nabijgelegen huizen, en de uitgestorven straten waren doodstil. Alleen weerkaatsten er zo nu en dan zwakke echo's van geweerschoten uit de richting van het getto. Sophia zei niet waar ze heen gingen en ik vroeg er niet naar.

We stonden in de keuken, te zeer ontdaan om iets te zeggen. Mijn moeder hield Rachel vast, die net in slaap was gevallen in haar armen. Zippa deed geen poging de baby te knuffelen of te kussen, omdat ze wist dat ze dan misschien niet de kracht had om Rachels leven te redden. Lange tijd liefkoosden haar ogen het mollige kind dat zo vredig sliep in de armen van mijn moeder. Toen vulden Zippa's ogen zich met tranen en draaide ze zich om en liep resoluut naar de deur.

Ik volgde mijn beide jeugdvriendinnen naar de achterdeur. Voordat ze vertrok, haalde Zippa een envelop uit de zak van haar jurk en gaf die aan mij. 'Deze is voor je moeder,' zei ze zacht. Ze volgde mijn bewegingen terwijl ik de envelop in de zak van mijn nachthemd stak. We omhelsden elkaar haastig en ze verdween in de donkere nacht, op dezelfde manier als waarop ze verschenen was, als een stille schaduw.

Ik wist dat dit waarschijnlijk de laatste keer was dat ik haar zou zien.

EEN HARTVERSCHEUREND EN WAARGEBEURD VERHAAL OVER MOED EN OPOFFERING

In 1941 wordt in het Joodse getto van de Poolse stad Shedlitz Rachel geboren, de dochter van Zippa en Jacob. Als een jaar later, in augustus 1942, het getto wordt geliquideerd, smeekt Zippa Jacob om hun dochtertje naar buiten te smokkelen. Jacob weet zijn vrouw en kind uit het getto te krijgen en Zippa laat haar dochter achter bij haar oude vriendinnen Irena en Sophia. Zippa keert vervolgens terug naar Jacob in het getto, een zekere dood tegemoet tredend.

Dit boek volgt Rachel die vanaf 1942 deel uitmaakt van de familie van Irena en Sophia, altijd met het gevaar ontdekt te worden, met alle gevolgen van dien.

Het meisje uit het Joodse getto is gebaseerd op het dagboek van Zippa, interviews met sleutelfiguren, authentieke brieven en zeldzame documenten. Het is een hartverscheurend verhaal over doodsangst, moed en opoffering, maar vooral over ware vriendschap die niet buigt voor een dictatoriaal regime.

AMIRA KEIDAR studeerde in Jeruzalem en Parijs. *Het meisje uit het Joodse getto* is haar eerste boek. Toen ze Zippa's dagboek in handen kreeg via haar moeder, die een goede vriendin van Rachel was, besloot ze dat ze dit verhaal wilde vertellen.

Uitgeverij Omniboek

NUR 402

ISBN 9789401917711

9 789401 917711

www.omniboek.nl